

Demokratlık Mı, Otoriterlik Mi? Ahmet Ağaoğlu - Şevket Süreyya Aydemir Polemiği

Temuçin F. ERTAN*

1930'lu Yılların Başlarında Türkiye'de Genel Durum

Ağaoğlu Ahmet ile Şevket Süreyya arasındaki polemiği dönemin koşullarından bağımsız olarak ele almak doğru değildir. 1918-1922 yılları arasında işgallere karşı verilen direnişten bağımsızlığın yanı sıra egemenlik anlayışında da köklü değişiklikle çıkan Türkiye'de, 1923 yılından itibaren ciddi siyasal, ekonomik ve toplumsal ve kültürel dönüşümler yaşanmıştır.

1930'lu yıllara gelindiğinde, Türkiye'de ekonomik ve toplumsal alanlarda yeni stratejilerin belirlenmesi için çabalar artmış ve bu da ideolojik arayışları beraberinde getirmiştir. 1923-1930 yılları arasında, Türkiye İktisat Kongresinde alınan kararların etkisiyle ağırlıklı olarak özel sektöre dayalı bir ekonomik politika izleyen ve genellikle de üst yapıyla ilgili köklü dönüşümleri gerçekleştiren Türkiye, 1930 yılından itibaren devlet müdahaleciliğine yönelmiştir.

1929 yılında ABD'de başlayan ve bütün kapitalist dünyayı olumsuz etkileyen ekonomik bunalım, Türkiye'yi de etkilemiş 1929 yılında Lozan Antlaşması'nın getirdiği sınırlamalardan kurtulmayla ilgili olan olumlu beklentilerin, yerini umutsuzluğa bırakmasına yol açmıştır.¹ 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nin olumsuz etkisinin devam ettiği günlerde, Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulmasıyla başlayan demokrasi denemesinin başarısızlıkla sonuçlanması² ve ardından Menemen'de ortaya çıkan rejim karşıtı olay, iktidarı ekonomik ve toplumsal gelişim için yeni önlemler almaya zorlamıştır.

Aynı günlerde, bir yandan devlet-birey ilişkisi yeniden gözden geçirilirken, diğer yandan krizin de zorlamasıyla ekonomik politika olarak devlet müdahaleciliği ön plana çıkmıştır.³ Aslında devlet müdahaleciliği bu dönemde sadece

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, tfertan@ankara.edu.tr

¹ Osman Okyar, "Devletçiliğin Doğuşu", *Forum*, Sayı: 211, 15 Ocak 1963, s. 11.

² Serbest Cumhuriyet Fırkası için bkz. Çetin Yetkin, *Türkiye'de Tek Parti Yönetimi (1930-1945)*, İstanbul, 1983.

³ Bu dönemde 1929 Dünya Ekonomik Krizine karşı Türkiye'deki arayışlarla ilgili olarak bkz. İlhan Tekeli-Selim İlkin, *1929 Dünya Buhranında Türkiye'nin İktisadi Politika Arayışları*, ODTÜ Yay., Ankara, 1977.

Türkiye için değil, krizden çıkış yolu arayan çok sayıda gelişmiş ülke için de tercih edilen bir ekonomik politika olmuştur.

Bu arada Milli Mücadele sonrasında başlayan, Osmanlı izlerinin silinmesi yolundaki tasfiye ve yenileşme hareketleri, azalarak da olsa, 1930 yılından sonra da devam etmiştir. Bu dönemde kapatılması en fazla ses getiren iki kurum Türk Ocakları⁴ ve Darülfünun olmuştur.⁵ Türk Ocaklarının kapatılması, Türkiye’de yeni tarih anlayışının bir yansıması ve sonucu olarak algılanabileceği gibi, iktidarın siyasal yapılanmasının ve propagandasının, bundan böyle Halkevleri vasıtasıyla hayata geçirileceğinin de habercisi olarak görülmüştür.⁶ Buna benzer bir gelişme, Darülfünun’un kapatılması ve yerine İstanbul Üniversitesi’nin açılmasında da görülmüştür.⁷ Bütün bunlardan hareketle, Halkevleri ve İstanbul Üniversitesi’nin cumhuriyete özgü, yeni bir toplum ve insan modelinin yaratılması hedefinin bir parçası olarak kurulan kültürel ve ideolojik yönden güçlü kurumlar oldukları söylenebilir.

1930 yılından itibaren yeni bir devlet ve toplum modeli, yeni bir ekonomik politika ve bütün bunlara dayanılarak özgün bir inkılâp ideolojisi geliştirme gayretlerine hız verilmesi, basın-yayın faaliyetlerinde gözle görülür bir artış olması sonucunu doğurmuştur. Bu dönemde, 1931 yılında çıkarılan Matbuat Kanunu’nun da getirdiği belirli sınırlamalar çerçevesinde, iktidarın bizzat kendisi, iktidara yakın çevreler ve iktidarın çeşitli uygulamaları sonunda tasfiyeye uğramış gruplar tarafından çok sayıda gazete ve dergi yayınlanmıştır.⁸

Serbest Cumhuriyet Fırkasının faaliyetlerine son vermesi sonrasında, yeniden tek partili siyasal yaşama dönülen ortamda Cumhuriyet Halk Partisinin devletçiliği temel ilkelerden birisi olarak benimsemesine ve tek partiye dayalı iktidarın kurumsallaşmasına karşın, liberal çevrelerin ortadan çekildiklerini ya da tümüyle sindirildiklerini söylemek zordur.

1932 yılının ilk ayında yayın hayatına başlayan *Kadro Dergisi* de bu dönemin koşullarının ürettiği bir basın-yayın hareketi olarak tarihteki yerini almıştır. *Kadro Dergisi*’nin yayınlanmasında ve dolayısıyla *Kadro Hareketinin* orta-

⁴ Türk Ocakları hakkında geniş bilgi için bkz. Yusuf Sarıncı, *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları (1912-1931)*, İstanbul, 1934.

⁵ Darülfünun hakkında bilgi için bkz. Cemil Bingöl, *Darülfünun ve Türkiye’ye Modern Eğitimin Girişi (1863-1908)*, 1991; Ekmeleddin İhsanoğlu, *Darülfünun Tarihçesine Giriş*, İstanbul, 1980.

⁶ Halkevleri için bkz. Anıl Çeçen, *Halkevleri*, Gündoğan Yay. Ankara, 1990, s. 105-113.

⁷ Abdurrahman Çaycı, *“Atatürk, Bilim ve Üniversite”*, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Sayı: 16, s. 64-65; Ayrıca Üniversite reformu için bkz. Horst Widman, *Atatürk Üniversitesi Reformu*, (Çev. A. Kazancıgil-S. Bozkurt), İstanbul, 1981.

⁸ 1930’lu yıllarda etkili olan haftalık ya da aylık dergilerden bazıları şunlardır: *Kadro*, *Yeni Adam*, *Yeni Türk*, *Çığır*, *Ülkü*, *Fikir hareketleri*, *Kooperatif*, *Varlık*, *Muhit*, *Orhun*. Aynı dönemde Hâkimiyet-i Milliye, Cumhuriyet, Milliyet, Vakıf, Akın gibi günlük gazeteler de vardı.

ya çıkmasında Şevket Süreyya'nın "*İnkılâp ve Kadro*" konulu konferansı adeta bir katalizör rolü oynamıştır.⁹

Şevket Süreyya, 1931 yılında Türk Ocağı salonunda verdiği bu konferansa; Türk devriminin genişlemesi gerektiğini, devrimin tarafsız bir düzen olmadığını, içinde yaşayanların taraftar olsunlar veya olmasınlar ona uymalarının zorunluluğuna işaret etmiştir.¹⁰ Yine aynı konferansta Şevket Süreyya, devrimin ideolojisinin tespit edilmesi zorunluluğuna değinerek, bu işi rehber olan azlık, fakat idealist bir aydın kadronun başarabileceğini iddia etmiştir.¹¹ Konferansta çelişkiler konusuna da değinilmiş, bu konuda temel çelişkinin sanayileşmiş emperyalist ülkelerle sömürge ve yarı sömürge ülkeler arasında olduğu vurgulanmıştır. Şevket Süreyya'ya göre bu çelişkinin ortadan kaldırılmasında temel görev Türkiye'ye verilmiş idi ve Türkiye bu yönüyle milli kurtuluş hareketleri arayan uluslara örnek olmalıydı.¹² Dönemin siyasal ve ideolojik çevreleri arasında oldukça büyük bir ses getiren bu konferansın metni, gördüğü ilgi üzerine 21 adet basılmış ve önemli yerlere dağıtılmıştır.¹³

Önceleri olumlu tepkiler alan *Kadro*'nun yayınlandığı sürede, başta Şevket Süreyya olmak üzere Kadrocu yazarlar genelde demokrasi ve liberalizm yanlısı yazarlarla sıkı polemiklere girmişlerdir. Ağaoğlu Ahmet, Hüseyin Cahit ve İsmail Hakkı Beyler Kadrocularla polemige giren yazarların başında gelmektedirler. Zaman zaman sertleşen ve incitici bir niteliğe bürünen ifadelere karşın, bu polemiklerin dönemin fikir hayatının zenginleşmesine katkı sağladığı söylenebilir.

Ağaoğlu Ahmet ve Şevket Süreyya Polemiği

Bu çalışmanın iki öznesi bulunmaktadır. Ağaoğlu Ahmet ve Şevket Süreyya... Ancak bu iki düşünsel aktörün yaşamları incelendiğinde ortak noktaların ilk bakışta az olduğu gibi bir kanı oluşmaktadır. Örneğin Ağaoğlu Ahmet 1869 yılında Azerbaycan sınırları içindeki Şuşa'da dünyaya gelirken,¹⁴ Şevket Süreyya yaklaşık 30 yıl sonra Trakya sınırları içindeki Edirne'de doğ-

⁹ Vedat Nedim Tör, **Yıllar Böyle Geçti**, Milliyet Yay., İstanbul, 1976, s. 125.

¹⁰ Şevket Süreyya Aydemir, **İnkılâp ve Kadro**, 3. Baskı, İstanbul, 1986, s. 73.

¹¹ Aydemir, **a.g.e.**, s. 74-75.

¹² Aydemir, **a.g.e.**, s. 41-43.

¹³ Aydemir, **Suyu Arayan Adam**, Ankara, 1965, s. 479.

¹⁴ Ağaoğlu Ahmet'in yaşamı ve eserleriyle ilgili olarak bakınız: Refika Çekiç, **Ahmet Ağaoğlu: Hayatı ve Eserleri Üzerine Bir çalışma**, Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1994; Gülseren Akalın, **Türk Düşünce ve Siyasal Hayatında Ahmet Ağaoğlu**, Hacettepe Üniversitesi, Doktora Tezi, Ankara, 1999.

muştur.¹⁵ Farklı tarihlerde ve farklı coğrafyalarda doğup büyümeleri, değişik çevrelerde bulunmalarında ve değişik düşüncelere yönelmelerinde etkili olmuştur. AĞaoğlu Ahmet, İkinci Meşrutiyet döneminin önemli siması olurken, Şevket Süreyya bir cumhuriyet aydını olarak tanınmıştır.

Bununla birlikte AĞaoğlu Ahmet ile Şevket Süreyya'nın da yaşamlarında epey kesişen nokta da bulunmaktadır. Örneğin her ikisi de aynı düzeyde ve sürede olmasa bile Türkçülük düşüncesi içerisinde yer almışlardır. AĞaoğlu Ahmet'in yaşamında Türkçülük hemen her dönem her düşüncenin önünde yer almıştır. Daha doğrusu Türkçülük düşüncesi AĞaoğlu Ahmet'in yaşamında kalıcı olurken, dönem dönem başka fikirler de ona eşlik etmiştir.

AĞaoğlu Ahmet ile Şevket Süreyya'nın yaşamlarında bir başka benzerlik, farklı tarihlerde de olsa aynı coğrafyalarda bulunmuş olmalarıdır. Azerbaycan, AĞaoğlu Ahmet için doğduğu ve büyüdüğü topraklar iken, Şevket Süreyya için Azerbaycan bir süre görev yaptığı yerdir. Her ikisinin de yaşam pratiğinde Azerbaycan vardır.

Yurt dışında öğrenim görme konusunda kısmi de olsa bir benzerlik bulunmaktadır. Şöyle ki, Doğu'da doğmuş olan AĞaoğlu Ahmet Batı'da, Paris'te öğrenim görürken, daha batıda doğmuş olan Şevket Süreyya, Doğu'da, Moskova'da okumuştur. AĞaoğlu Ahmet, Paris'te, Sorbonne Üniversitesi'nde öğrenimi sırasında Ernest Renan ile tanışıp, onun milliyetçilik fikirlerinin etkisi altında kalırken, Şevket Süreyya sonraki tarihlerde de olsa Moskova'da öğrenim gördüğü Doğu Emekçileri Üniversitesi'nde komünist hareketlerle yakınlaşmış, Sultan Galiyev'in milli sosyalist düşüncelerinin etkisi altına girmiştir.

Farklı tarihlerde, farklı yerlerde doğan AĞaoğlu Ahmet ile Şevket Süreyya'nın yaşamlarının asıl kesişme noktası Kemalizm ve Türk Devrimi olmuştur. AĞaoğlu Ahmet, Batı'da öğrenim görmesinin de etkisiyle liberal demokrasiye yaklaşırken, Türkçülük düşüncesini terk etmemiştir. Buna karşılık Şevket Süreyya Bolşevik Devrimi sonrasında Moskova'da gördüğü öğrenimin etkisiyle Komünist hareketlere iştigal etmesine karşı o da Türkçülükten tümüyle vazgeçmemiştir. 1930'ların başları her iki yazarın da Kemalizm ile buluştuğu yıllar olmuştur. Her ikisi de Türkçü he ikisi de Kemalist, ama biri liberal ve demokrat diğeri devletçi ve otokrattır. 1932 yılında yaşanan sıkı polemğin de kaynağını cümlelerin sonundaki farklı düşünceler oluşturmıştır.

Mesleki formasyon açısından bakıldığında da benzerlikler görülmektedir. AĞaoğlu Ahmet de, Şevket Süreyya da belli bir süre öğretmenlik yapmışlardır.

¹⁵ Şevket Süreyya Aydemir'in yaşamı için bakınız: Halil İbrahim Göktürk, **Bilinmeyen Yönleriyle Şevket Süreyya Aydemir**, Ankara, 1977.

Bütün bu benzerliklere ek olarak her ikisinin de basın-yayın faaliyetleri içerisinde bulundukları ve bu konuda deneyim sahibi oldukları da bir gerçektir.

Ağaoğlu Ahmet ile Şevket Süreyya arasındaki polemik, Şevket Süreyya'nın 1931 yılında Türk Ocağında verdiği “*İnkılap ve Kadro*” konulu konferans üzerine başlamıştır.¹⁶ İki düşünce adamı arasında başlayan ve biraz da kişisel bağlamda ilerleyen tartışma, Kadro Dergisinin yayın hayatına atılmasıyla daha da derinleşmiş ve iki farklı dünya görüşünün düşünsel çatışması haline dönüşmüştür. Şevket Süreyya'ya ait *İnkılap ve Kadro* adlı eser, polemğin temelini teşkil eden bir çalışma olarak karşımıza çıkarken, Ağaoğlu tarafından kaleme alınan *Devlet ve Fert* konulu kitap, bu polemğin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Polemik yukarıda da ifade edildiği gibi Ağaoğlu Ahmet'in *İnkılap ve Kadro* konulu konferansı örtülü de olsa eleştirmesi üzerine başlamıştır.¹⁷ Önceleri Ağaoğlu Ahmet'in; “*Aramızda doldurulamaz uçurumlar var. Buna rağmen ben mecmuayı memnuniyetle ve hevesle okurum. Çünkü onda taze ve temiz bir havanın serinliğini duyuyorum; çünkü o hem ciddidir hem de hem de heyecanlıdır. Çünkü o memleketin ciddi meseleleriyle uğraşılıyor. Varsın benim duygularıma ve düşüncelerime uymasın; bunun ehemmiyeti yoktur. Elverir ki tazelik olsun, hayat olsun, fikir olsun, hareket olsun!...*” şeklindeki ifadelerine Şevket Süreyya'nın da *İnkılap ve Kadro*'da “*...ana hatlarıyla izaha çalışılan prensiplerin ve inkılabımızın izah tarzının Ağaoğlu gibi eski bir siyaset adamının kalemi ile münakaşa mevzuu kılınışını biz fikir hayatımız için müspet bir hareket olarak telakki ediyoruz*”¹⁸ sözleriyle cevap vermesi ılımlı söylemlere karşı bir polemik ortamı doğmuştur.

Ağaoğlu Ahmet, *İnkılap ve Kadro* bağlamındaki eleştirilere cevap verirken söze, Şevket Süreyya'nın, daha doğrusu *Kadro*'nun üslubundan duyduğu rahatsızlığı dile getirerek başlamıştır. *Kadro*'nun “tavizsiz ve peygamberane” niteliği üslubundan rahatsız olan Ağaoğlu Ahmet,¹⁹ *Kadro*'nun “*benim haricimde nicat yok*” şeklindeki yaklaşımına tepki göstererek²⁰ Şevket Süreyya'nın “*İnkılâp prensiplerini ve istinat ettiği esasları, inkılâbın kendi seyrinden çıkarmalıdır*” biçimdeki ifadelerine de karşı çıkmış ve bu sözlerin sadece Şevket Süreyya'nın kendi kişisel görüşlerini ideallerini yansıttığını belirtmiştir.²¹

¹⁶ Ahmet Ağaoğlu, *Devlet ve Fert*, İstanbul, 1933, s. 6-7; Ağaoğlu Ahmet, “Devlet ve Fert”, *Cumhuriyet*, Teşrinisani 1932.

¹⁷ *Devlet ve Fert*, s. 7; Ağaoğlu Ahmet, *Cumhuriyet*, 13 Teşrinisani 1932.

¹⁸ Şevket Süreyya Aydemir, “Ağaoğlu Ahmet Bey'e Cevap”, *Cumhuriyet*, 11 Kânunuevvel 1932.

¹⁹ Ağaoğlu Ahmet, *Cumhuriyet*, 11 Kânunuevvel 1932; *Devlet ve Fert*, s. 8.

²⁰ Ağaoğlu Ahmet, *Cumhuriyet*, 14 Kânunuevvel 1932; *Devlet ve Fert*, s. 11.

²¹ Ağaoğlu Ahmet, *Cumhuriyet*, 14 Kânunuevvel 1932; *Devlet ve Fert*, s. 12.

Demokrasi üzerindeki tartışma, konuyla ilgili kavramlar üzerinden başlamıştır. Ağaoğlu Ahmet öncelikle “*kadro*” teriminin klasik demokrasi anlayışıyla bağdaşmadığını ileri sürerek Kadrocuların Türk devriminin temsilcileri oldukları iddiasına da karşı çıkmıştır. “...*Türk inkılabının irade ve menfaatlerini kendi iradelerinde temsil edilmiş gibi gösteriyorlar ve herkesin ister istemez onlara ve onların anlayış tarzlarına tebaiyet etmesini talep ediyorlar*” diyerek Kadrocuların yaklaşımlarına tepki gösteren Ağaoğlu Ahmet, bir demokrat olarak Kadrocu yazarların bütüncü anlayışlarını da reddetmiştir.²²

Ağaoğlu Ahmet’in bu reddiye temelli görüşlerine cevap yine Şevket Süreyya’dan gelmiştir. Şevket Süreyya, *İnkılâp ve Kadro*’dan alıntılar yaparak verdiği cevapta *Kadro*’yu şu şekilde açıklamıştır: “... *En ileri unsurların en ileri fikirler etrafında teşkilatlanmasıdır.... Kadro inkılâbı durmadan koruyan ve yaşatan ileri unsurların –bunda kast olunan bittabi inkılâp fırkasıdır- rehber teşkilatıdır... Kadro milletin bütün kalabalıklarını kendi teşkilat çerçevesi içinde toplamayabilir. Fakat fikirlerinin isabeti ve yetiştirdiği inkılâp neslinin liyakat ver heyecanı ile o, bu kalabalıkları her zaman sevk ve idare edebilir.*”²³

Özgün bir ideoloji oluşturmak iddiasıyla yola çıkan Kadrocuların, bu anlayışına da karşı çıkan Ağaoğlu Ahmet, *Kadro*’nun özgün değil, taklitçi olduğunu belirtmiş ve devrimin sadece ekonomik yönüyle ele alınmasına da karşı çıkmıştır.²⁴ Gerek bu iddiaya gerekse taklitçilik suçlamasına cevap veren Şevket Süreyya; “*Taklit nedir? Mukallit kimdir?*” başlıklı bir yazıyla cevap vermiş ve *Kadro*’nun Türk devrimini izah ederken özgün bir görüş sunduğunu tekrarlamıştır.²⁵

Aslında Ağaoğlu Ahmet’in, Kadrocuların demokrasi ile ilgili hemen tüm görüşlerine karşı çıktığı söylenebilir. Birinci Dünya Savaşı sonrasında ve 30’lu yılların başlarında otoriteler ve totaliter rejiler ağırlıkta olmasına rağmen. Ağaoğlu Ahmet demokrasiye olan inancını ve güvenin kaybetmemiştir. Bu nedenle de *Kadro*’da yer alan demokrasinin çöktüğüne dair görüşlere kesinlikle katılmamıştır.²⁶ Kadrocuların hürriyetin ferdi millettten ayıracağı şeklindeki görüşlerine tepki göstererek: “*hürriyet ferdi millettten ayırmaz; bilakis fertlerin yekûnundan ibaret olan cemiyet azası arasında kırılmaz ve çözülmez bir tesanüt şebekesi kurar*” diyerek Kadrocuların tam zıttı bir düşüncede olduğunu ortaya koymuştur.²⁷

²² Devlet ve Fert, s. 9-10.

²³ Aydemir, Cumhuriyet, 5 Kânunuevvel 1932.

²⁴ Devlet ve Fert, s. 14-15.

²⁵ Aydemir, Cumhuriyet, 17 Kânunuevvel 1932.

²⁶ Devlet ve Fert, s. 21.

²⁷ Devlet ve Fert, s. 21-22.

Hürriyetten mahrum kalan ferdin gelişemeyeceğini iddia eden Ağaoğlu'na göre Batının güçlenmesinin temel nedeni ferdi hürriyetlerin gittikçe genişlemesi ve ferdin bu sayede tedricen açıklamasıdır. Ağaoğlu Ahmet, Doğunun geri kalmasını ise ferdin ezilmesine, serbest düşünmek ve hareket etmek olanağı bulunmasına bağlamıştır.²⁸ Buradan de anlaşıldığı gibi Kadrocular gelişme için ferdi hürriyetlere yer vermezken, Ağaoğlu Ahmet tam tersi olarak gelişmenin ancak ferdi hürriyetlerle sağlanabileceğini savunmuştur.

Şevket Süreyya'ya göre, demokrasi tam bir sosyal düzen olarak 19. yüzyıl-da gelişerek, Avrupa'nın ekonomik sisteminin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Ancak kapitalist sistemdeki çelişkiler artıkça, uygulanan demokrasi ile ideal demokrasi kavramı arasında ayrılıklar başlamıştır. Klasik demokrasilerin liberal ve ferdiyetçi rejimlerde güçlü, buna karşılık liberal ve ferdiyetçiliğe henüz yönelen ülkelerde ise bir ideal olduğunu ileri süren Şevket Süreyya, bu nedenle demokratik bir rejim içinde sınıfsız toplumun yaratılmasının mümkün olamayacağını iddia etmiştir.²⁹

Şevket Süreyya, demokrasilerin ferdi ezmediğine dair ileri sürülen görüşe de katılmayarak, Ağaoğlu Ahmet'in hayranı olduğu klasik demokrasilerin (İngiltere, Fransa ve ABD gibi) aslında bir sömürgeci güç olduklarını ve bu nedenle diğer milletleri ezdiklerini ifade etmiştir. Bu yargısını rakamlarla vererek kanıtlamak isteyen Şevket Süreyya; **"Fakat kendi hakkını çalan demokrat devletlere karşı, hakkı gasp olunan demokrasiden mahrum milletlerin harbi henüz devam etmektedir. Bugün hala cihanın 2 milyar nüfusundan 1,4 milyarı halen bu demokratik devletlerin ya esaretinde ya emrindedir"** diyerek demokrasiye olumsuzlama konusundaki ısrarını devam ettirmiştir.³⁰

Avrupa'daki demokrasinin gıpta edilecek düzeyde uygulanabilmesinin temel nedenini, geri kalmış ülkelerdeki milyonlarca ferdin ve birçok ulusun ezilmesine bağlayan Şevket Süreyya; **"19. asır demokrasilerinin tarihi bir taraftan Avrupa'da ferdin zincirlerine, diğer taraftan müstemlekelerde esaret zincirlerine vurulması tarihinden başka bir şey değildir"** diyerek demokrasilerin dünyadaki iç ve dış çelişkilerinden güç alarak geliştiğini ileri sürülmüştür.³¹

Ağaoğlu Ahmet'in Kadro'ya dönük eleştirileri demokrasiyle sınırlı kalmamıştır. Millet ve milliyetçilik konularından da Kadrocu yazarlarla ters düşen Ağaoğlu Ahmet, Kadro'da millet bahsinin hiç geçmediğine işaret etmiş ve bunun da Kadroların Marksist olmalarından kaynaklandığını ve Kadrocu dü-

²⁸ Devlet ve Fert, s. 25-29.

²⁹ Aydemir, Cumhuriyet, 20 Kânunuevvel 1932.

³⁰ Aydemir, Cumhuriyet, 20 Kânunuevvel 1932.

³¹ Aydemir, Cumhuriyet, 18 Kânunuevvel 1932.

şüncenin milletçi olmadığını, aksine enternasyondan yana olduğuna vurgu yapmıştır.³²

Şevket Süreyya bu eleştirilere cevap verirken, Ağaoğlu Ahmet ile millet anlayışları arasında farklar bulunduğunu ve Ağaoğlu'nun Batı'daki koşullarla millet kavramının değerlendirdiğini öne sürmüştür. "...*Türkiye ve Türkiye'ye benzer memleketler, bugün öyle tarihi içinde yaşıyorlar ki bunlarda milletin, gerek kan, gerek dil,, gerek diğer kültür sahaları, gerek iktisat bakımından tam bir kemalini ve insicamını bulabilmesi için takip edeceği seyir, Garpta içtimai inhilâl manzarası arz eden milletlerin takip ettiği inkişaf seyrinden herhalde başka olacaktır*"³³ şeklinde ifadeler kullanan Şevket Süreyya, bütün bu düşüncelerinin yanı sıra tezatsız millet yaratmanın millete yapılacak en önemli hizmet olduğu fikrini savunmuştur.

1930'lu yıllar, tüm dünyada devletçiliğin, daha doğrusu devlet müdahaleciliğin yoğun olarak tartışıldığı ve uygulandığı bir dönemdir. Türkiye'de de herkes kendi anlayışına göre devletçilikten yanadır. Bu nedenle de tartışmalarda temel konu, devletçilik uygulamasının, devletin ekonomiye müdahalesinin sınırları olmuştur. Bu dönemde Ağaoğlu Ahmet ve Şevket Süreyya arasında da devletçilik ilkesinin yorumlanması konusunda görüş ayrılıklarının bulunduğu görülmüştür. Serbest Cumhuriyet Fırkasının önde gelen isimlerden olan ve liberal olduğunu zaman zaman vurgulayan Ağaoğlu Ahmet de, bu dönemde devletçi olduğunu dile getirmiştir.

Bununla birlikte Ağaoğlu Ahmet'in devletçilik anlayışı, tek parti CHP ve Kadro'nun devletçiliğinden oldukça farklıdır. Devlet tabiatıyla devletçidir diye Ağaoğlu Ahmet, asıl sorunun devlet müdahalesinin sınırlarının belirlenmesi olduğu fikrini savunmuştur.³⁴ Ağaoğlu Ahmet'in bu bağlamdaki devletçilik anlayışına göre tüm bireyler de tabiatıyla devletçi olmalı, ancak devlet müdahalesi kesinlikle ferdin hürriyetini zedelememelidir. Klasik liberal anlayışına ters düşen devletçiliği Ağaoğlu, hem tek parti döneminin hem de 1929 Dünya Ekonomik Krizinin bir gereği olarak savunuyor olsa gerek ki; "*Cemaatlerin ve devletlerin ileriye doğru yürümeleri ve inkişaf için birinci şart, dinamik kuvvet olan fertler için hareket ve inkişaf imkânıdır. Fertlerini bu imkândan mahrum eden muhitler kendi kendilerini de durgunluğa mahkûm ederler*"³⁵ diyerek devletin ekonomiye ferdin gelişimi için müdahale etmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Ancak Ağaoğlu Ahmet'in bu yaklaşımının gerek resmi devletçilik anlayışı, gerekse Kadrocu devletçilik ile uyumlu olduğu söylenemez.

³² Devlet ve Fert, s. 90.

³³ Aydemir, Cumhuriyet, 22 Kânunuevvel 1932.

³⁴ Devlet ve Fert, s. 30-31.

³⁵ Devlet ve Fert, s. 35.

Aslında Ağaoğlu Ahmet Bey'in devletçilik anlayışında özgün olmak ve Türkiye'nin koşullarına indirgemek gibi herhangi bir zorunluluk yoktur. O liberal ekonomiden yana bir aydın olarak dönem gereği, konjonktürel bağlamda bir devletçiliği savunmuştur. Bu yönüyle de Kadrocuların büyük tepkisiyle karşılaşmıştır. Şevket Süreyya, devrimin özgünlüğünü ve önderliğini dile getirirken bir kez daha aynen şu ifadeler yer vermiştir: “...bize göre evvela bizzat inkılâbımızın mahiyeti bize has, yani tarih için henüz eşi ve örneği olmayan, belki kendisinden sonra gelen diğer milli kurtuluş hareketlerine örnek olan bir cemiyet hadisesidir. Bunun içindir ki bize göre inkılâp nizamımızın hukuk ve devlet tarzını, ancak bize has olan, yani eşsiz ve örneksiz bulunan bir prensipler sistemi şeklinde terkibe çalışmak tabiatı eşyaya tamamıyla uygundur.”³⁶

Milli Kuruluş hareketlerinin liberal ve ferdiyetçi kapitalizme tepki olarak doğduğu görüşünde olan Şevket Süreyya, milli olmayan bir ekonomik sistem olarak gördüğü liberal ferdiyetçi kapitalizme karşı toplumun ancak, milli ekonomik sistemi geliştirebileceğini, bunun da planı ve örgütlü bir düzen yaratacağını ileri sürmüştür.³⁷

Kadro'nun devletçi, inkılâpçı ve Kemalist olduğu ileri sürmesi Ağaoğlu Ahmet açısından önemsenmemiştir.³⁸ Ağaoğlu Ahmet'in bütün Türklerin zaten devletçi, inkılâpçı ve Kemalist olduğuna dair değerlendirmelerine³⁹ karşı çıkan Şevket Süreyya, Ağaoğlu Ahmet'e şu şekilde bir cevap vermiştir: “Eğer Türkiye’de eski fikirlerle yeni fikirlerin, eski kaidelerle yeni kaidelerin çarpışması sona ermiş olsaydı, Ağaoğlu’nun dediği gibi herkesi aynı derecede ileri görüşlü birer yetişmiş vatandaş olarak kabul edebilirdik. Fakat vatanımızın üstünde bu mefhumların mütalaada bütün Türkler hep aynı derecede ileri görüşlü olsaydı, mesela daha dün inkılâp yürütenlerin iki ayrı fıkra halinde kendi telakkilerini karşı karşıya müdafaaya çalıştıklarını görmezdik”⁴⁰ Bu ifadelerle Şevket Süreyya, Ağaoğlu Ahmet'in aksine toplumu inkılâp tarafları ve inkılâp karşıtı olarak iki kategoriye ayırmıştır. Zaten Kadro'nun varlığı da buna bağlıdır. Ağaoğlu Ahmet'in iddia ettiği gibi tüm Türk toplumunun devletçi, inkılâpçı ve Kemalist olması durumunda, Kadro'nun da varlık nedeni de ortadan kalkacaktı.

Ağaoğlu Ahmet ile Şevket Süreyya çelişkiler konusunda da farklı yaklaşımlara sahiplerdir. Dünya Ekonomik Krizinin tüm insanlığı ekonomik kurtuluş mücadelelerine sevk ettiği şeklindeki Kadrocu görüşe katılmayan Ağa-

³⁶ Aydemir, *Cumhuriyet*, 24 Kânunuevvel 1932.

³⁷ Aydemir, *Cumhuriyet*, 24 Kânunuevvel 1932.

³⁸ *Devlet ve Fert*, s. 56-57.

³⁹ *Devlet ve Fert*, s. 72.

⁴⁰ Aydemir, *Cumhuriyet*, 27 Kânunuevvel 1932.

oğlu Ahmet⁴¹ Kadrocuların devrimin dış cephesi ile ilgilenerek, iç cepheyi gözden kaçırdıklarını iddia etmiştir. Buna ek olarak da ekonomiyi temel öğe olarak alan Kadrocuları, Saltanatın ve Hilafetin kaldırılması, Cumhuriyetin kurulması, Lozan Antlaşması, dini, ailevi ve hukuki alanda yapılan köklü değişikliklerden bahsetmedikleri için eleştirmiştir. Ağaoğlu'na göre Kadrocuları buna iten, Marksist ve tarihsel materyalist olmalarıdır.

Bunlardan hareketle Ağaoğlu, Kadrocuların tarihsel materyalizmden esinlenerek geliştirdikleri çelişkiler konusunda da farklı düşünmektedir. Ağaoğlu Ahmet, toplumun planlı ve iradi müdahalesi yoluyla çelişkilerin kalkacağı yönündeki Kadrocu görüşe karşı çıkmıştır.⁴² Çelişkilerin sadece kapitalist toplumlarda görüldüğü şeklindeki anlayışa katılmayan yazar, çelişki ve çarpışmaların ezelden beri var olduğunu savunmuştur. Marx ve Engels'in de bunu doğruladığını iddia ederek; *“Tarihi maddiyatçılık mektebini tesis eden Marks ve Engels, mektebin felsefi malzemesini Hegel'den almışlardır. Hegel'in felsefesi ise işte bu tezatlara göre, kâinat ve tabiat bir ahenk ve muvazene arkasından koşar, lakin hiçbir zaman bu onu bulmaz. Bir tezadı bertaraf ederek ahenge kavuşmak üzere iken yeni bir tezat onu hedeften uzaklaştırır, yeni çarpışmalara sevk eder”* şeklindeki sözlerle çelişki ve çarpışmaların doğal ve kaçınılmaz bir olay olduğunu vurgulamıştır.⁴³

Kadro'nun toplumun ekonomik yapısındaki değişiklikleri temel olarak aldığı yadsımayan Şevket Süreyya, bununla birlikte Türk devriminin sadece ekonomik yönüyle ele alınmadığını ifade etmiştir. Şevket Süreyya *İnkılâp ve Kadro*'da yer alan esaslara, Türk inkılâbının izahı ve çelişkilerin niteliğini ortaya koyan bir özeti ekleyerek açıklama gereğini hissetmiştir. *“1- Milli kurtuluş hareketleri, bugünkü cihan içinde müstakil bir tezadı temsil ederler. Bu tezat büyük sanayi elinde tutan iktisaden hâkim memleketlerle, iktisaden tabi ve geri memleketler arasındaki müstemlekecilik tezadıdır. 2- Bu tezat esaslarını büyük tekniğin ve büyük sermaye hareketlerinin cihanın mahdud muntıkalarından tekâsüf etmesinden alır. Cihanın iktisaden tabi ve metbu -ki bu tabiyet ve metbuiyet diğer sahalara da tabiatıyla akseder- memleketler şeklinde iki ayrı karargâha bölünüşü, tarih içinde menşei, 18. asrın sonlarında başlayarak, Garp memleketlerinde makinaların sanayie tatbikinden alır. 3- Binaenaleyh, büyük sanayi inkişafı cihanda -şimdiye kadar zannolunduğu gibi- tek bir tezat değil, iki ana tezat doğurmuş oluyor. Bu tezatların biri, büyük sanayi memleketlerinden, büyük sermaye sahipleri ile proletarya arasındaki sınıf kavgası, diğeri serma-*

⁴¹ Aydemir, *Cumhuriyet*, 27 Kânunuevvel 1932.

⁴² *Devlet ve Fert*, s. 18.

⁴³ *Devlet ve Fert*, s. 35-36.

yedar memleketlerle sermayeden mahrum memleketler arasındaki müstemleke tezadıdır”⁴⁴ sözleriyle açıklık getirmeye çalışmıştır.

Şevket Süreyya, çelişkiler konusundaki Kadrocu görüşü bir kez daha ortaya koyarken, asıl olan çelişkinin ikinci çelişki, bir başka deyişle gelişmiş ülkelerle gelişmemiş ülkeler arasındaki sömürge çelişkisi olduğunu da vurgulamayı ihmal etmemiştir.

Ağaoğlu Ahmet-Şevket Süreyya arasındaki polemikte önceleri düşünceler çarpışırken, zamanla kişisellik ön plana çıkmıştır. Tartışmaların bu boyuta ulaşmasında, Kadrocuların tavırlarının daha belirleyici olduğu söylenebilir. Kadrocular, polemige girdikleri şahısların geçmişleri ile ilgili yargılayıcı hükümlere sık sık başvurmaktan çekinmemişlerdir.

Ağaoğlu Ahmet, polemğin üçüncü evresinde Yakup Kadri’ye eleştiriler yönelmiş ve Türk devrimi hakkında kendisi kadar heyecan ve ciddiyetle yazan başka birisinin olmadığını iddia etmiştir.⁴⁵ Yine hürriyet ve devrim ideolojisi çerçevesinde açıklamalar yapan Ağaoğlu Ahmet, *”Sizinle münakaşayı, bir daha avdet etmemek üzere, burada kesiyorum. Son makalenizin sonlarında Fransız Jeneraline verdiğiniz nasihati pek beğendim. Ciddi meseleler karşısında donmak ve istifham işareti kesilmek vaziyetinde bulunan insanlarla münakaşa yapmak beyhude, hem de abestir*”⁴⁶ diyerek ağır bir ifadeyle Yakup Kadri’ye yönelik eleştirilerine son vermiştir.

Ağaoğlu Ahmet “Son Söz” başlıklı konuyla ilgili son yazısında Kadrocuların fikirlerini dağınık olarak değerlendirerek⁴⁷ Şevket Süreyya’nın görüşlerini “kendi bakış açısıyla” şöyle özetlemiştir: *“1- İnkılâp namına hürriyeti inkâr. 2- İstihsal vasıtalarıyla iktisat terakümünün devlet elinde toplanması. 3- İnkılâp namına bu esasları bütün vatandaşlara ister istemez kabul ettirmek...”*⁴⁸ Ağaoğlu bu açıklamalarıyla Kadro’yu otoriter bir hareket olarak nitelemiş ve jakoben yaklaşımlara olan tepkisini dile getirmiştir.

Son bölümde Kadro’ya karşı üslubunun daha da sertleştiren Ağaoğlu, Şevket Süreyya’nın kendisini “Jurnalci” olarak nitelemesine büyük bir tepki göstererek, tartışmayı yine şu ağır ifadelerle noktalamıştır: *“Bütün bunlardan anladım ki, karşıma dikilen adam sadece bilgisi hiç, fakat yüksekte atıp tutan bir adam imiş. Aldanıp böyle birisi ile haftalarca meşgul olduğuma ve efkârı umumiyei de meşgul ettiğime cidden müteessifim.”*⁴⁹

⁴⁴ Aydemir, *Cumhuriyet*, 17 Kânunuevvel 1932.

⁴⁵ Devlet ve Fert, s. 119.

⁴⁶ Devlet ve Fert, s. 125.

⁴⁷ Devlet ve Fert, s. 126.

⁴⁸ Devlet ve Fert, s. 128

⁴⁹ Devlet ve Fert, s. 31

Sonuç

Öncelikle 1930'lu yıllarda, ekonomik krizin etkisindeki dünya ve Türkiye'de iktisadi politika arayışlarının yoğun olarak yaşandığı, Türkiye'de ise bunu ak olarak bir devrim ideolojisi yaşanan bir dönemde, aydınlar arasında polemik yaşanması hiç de beklenmedik bir durum değildir. Şaşırtıcı olmaması gereken bir başka durum ise farklı yıllarda ve farklı coğrafyalarda doğan ve büyüyen; ardından da yine farklı çevrelerde öğrenim gören iki kişinin, yani Ağaoğlu Ahmet ile Şevket Süreyya'nın bütün bu farklılıkların tesiriyle kendilerini sıkı bir polemik içinde bulmuş olmalarıdır.

Ağaoğlu Ahmet ile Şevket Süreyya arasındaki polemik aslında 1930'larda tüm siyasi ve entelektüel çevrelerin yaşamış olduğu tartışmaların bir parçasıdır. Bu bağlamda aslında Ağaoğlu Ahmet ile Şevket Süreyya arasında kişisel değil, dünyayı ve olayları algılama çerçevesinde farklı bakışların getirdiği bir polemik yaşanmıştır. 1930'lu yıllarda ve özellikle de Serbest Cumhuriyet Fırkasının faaliyetlerini durdurmasından sonraki günlerde Türkiye'deki tüm siyasi çevreler ve düşünsel gruplar Türk devriminin ve onun ideolojisi olarak görülen Kemalizm'in eksenine girmişlerdir. Bu bağlamda yaşanan hemen her türlü fikri tartışmanın merkezinde, devrimden ve Kemalizm'den yana olup olmamak değil, devrimi ve Kemalizm' telakki tarzı yer almıştır. Bu nedenle söz konusu dönemde Devletçi Kemalistler ve Liberal Kemalistler ortaya çıkmıştır denebilir. Liberalizm ve devletçilik tartışmalarının odağını ise otoriterlik, totaliterlik ve demokratlık oluşturmuştur. Bu bağlamda Ağaoğlu Ahmet, Liberal Kemalist, Şevket Süreyya ise Devletçi Kemalist olarak adlandırılabilir. Ama her ikisinin de Türk İnkılabının hizmetinde olduklarını kuşku yoktur.

1930'lu yılların başlarında demokrasi ile otoriter ve totaliter sistem tartışmaları sadece Türkiye'nin değil, tüm dünyanın gündemini meşgul eden bir sorunsaldır. Özellikle 1929 Dünya Ekonomik Krizi sonrasında çıkış yolu arayan ülkelerde, hem krizin nedenleri hem de çıkış yolları bağlamında önce ekonomik sistemler, ardından da siyasi yapılar sorgulanmıştır. Ekonomik bunalımın etkisinde gelişen toplumsal ve siyasal sorunlardan çıkış yolu arayan ülkelerde otoriter ve totaliter eğilimler ön plana çıkmıştır. Şevket Süreyya'nın temsil ettiği Kadro da bu otoriter ve totaliter eğilimlerin yakınında durmayı tercih eden bir fikir hareketi olmuştur. Kadrocular, görüşlerini ortaya koyarken Kemalizm'den ve Türk devriminden uzaklaşmamak için çaba sarf etmişlerdir. Kadrocular, demokrasiyi ve liberalizmi yaşanan sorunların nedeni olarak görürken, Ağaoğlu Ahmet tam aksi olarak liberalizmi ve demokrasiyi, yaşanan sorunların çözümünde bir anahtar olarak görmeye devam etmiştir.

Türkçülük düşüncesini farklı dönemlerde de olsa, savunan iki fikir adamının Türkçülüğü ön plana çıkarmadan, demokrasi ve otoriter rejim konusunda

sert bir polemige girmeleri, 1930'ların siyasi ortamı için hiç de şaşılacak bir durum değildir. Polemikte Ağaoğlu Ahmet'in hem yaşı hem de düşünsel derinliği sebebiyle Şevket Süreyya'ya nazaran daha naif ve tutarlı bir görüntü çizdiğini söylemek mümkündür. Ancak Kadrocular için şaşırtıcı olan, 1929 Ekonomik Krizi ile çökmeye yüz tutmuş gibi görünen liberalizme, Ağaoğlu'nun gösterdiği teveccüh olmuştur. Ancak polemikten yaklaşık 12-13 yıl sonrası düşünüldüğünde – ki Ağaoğlu o tarihlerde hayatta değildir- zamanın Ağaoğlu Ahmet'i haklı çıkardığı söylenebilir.

Bununla birlikte otoriterlik konusunda yanılığa düşen Kadrocuların da çelişkiler ile ilgili görüşlerinin geçerliliğini koruduğu iddia edilebilir. Şöyle ki demokrasi konusunda Ağaoğlu Ahmet, sömürülen sömüren uluslar konusunda Kadrocular, polemğin üstün çıkan tarafı olarak görülebilir. 1930'lardan günümüze yaşanan süreçleri de göz önünde bulundurarak polemik ile ilgili bir skor verilecek olursa, Ağaoğlu Ahmet 1, Şevket Süreyya 1, yani mücadeleye berabere bitmiştir denilebilir.

Kaynakça

Makaleler

Ağaoğlu Ahmet, “Devlet ve Fert”, **Cumhuriyet**, Teşrinisani 1932.

Aydemir, Şevket Süreyya “Ağaoğlu Ahmet Bey’e Cevap”, **Cumhuriyet**, 11 Kânunuevvel 1932.

Çaycı, Abdurrahman “Atatürk, Bilim ve Üniversite”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı: 16.

Osman Okyar, “Devletçiliğin Doğuşu”, **Forum**, Sayı: 211, 15 Ocak 1963.

Kitaplar

Ağaoğlu, Ahmet, **Devlet ve Fert**, İstanbul, 1933.

Akalın, Gülseren, **Türk Düşünce ve Siyasi Hayatında Ahmet Ağaoğlu**, Hacettepe Üniversitesi, Doktora Tezi, Ankara, 1999.

Aydemir, Şevket Süreyya, **İnkılâp ve Kadro**, 3. Baskı, İstanbul, 1986.

Bingöl, Cemil, **Darülfünun ve Türkiye’ye Modern Eğitimin Girişi (1863-1908)**, 1991.

Çeçen, Anıl, **Halkevleri**, Gündoğan Yay. Ankara, 1990.

Çekiç, Refika, **Ahmet Ağaoğlu: Hayatı ve Eserleri Üzerine Bir çalışma**, Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1994.

Göktürk, Halil İbrahim **Bilinmeyen Yönleriyle Şevket Süreyya Aydemir**, Ankara, 1977.

İhsanoğlu, Ekmeleddin, **Darülfünun Tarihçesine Giriş**, İstanbul, 1980.

Sarınay, Yusuf, **Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları (1912-1931)**, İstanbul, 1934.

Tekeli İlhan -Selim İlkin, **1929 Dünya Buhranında Türkiye'nin İktisadi Politika Arayışları**, ODTÜ Yay., Ankara, 1977.

Tör, Vedat Nedim, **Yıllar Böyle Geçti**, Milliyet Yay., İstanbul, 1976.

Widman, Horst, **Atatürk Üniversitesi Reformu**, (Çev. A. Kazancıgil-S. Bozkurt), İstanbul, 1981.

Yetkin, Çetin, **Türkiye'de Tek Parti Yönetimi (1930-1945)**, İstanbul, 1983.

Özet

1869 yılında Şuşa'da (Azerbaycan) dünyaya gelen ünlü düşünür ve siyaset adamı Ağaoğlu Ahmet Bey, yazılarında ve siyasal yaşamında Batı uygarlığını bütünüyle benimsemiş, Türkçülüğü ve liberal düşüncüyü savunmuştur. İstanbul'a 1909 yılında ailesiyle gelen yazar işgal döneminde İngilizler tarafından tutuklanmış ve Malta'ya sürgüne gönderilmiştir. 1921 yılında serbest bırakılmasının ardından Anadolu'ya geçerek TBMM'de mebusluk yapmıştır.

Şevket Süreyya Aydemir ise 1897 yılında Edirne'de dünyaya gelmiş, çocukluk ve gençlik yıllarını Osmanlı Devleti'nin çöküş döneminde geçirmiştir. Bu durum Şevket Süreyya'yı Turancılık akımına yakınlaştırmış, eğitimi tamamladıktan sonra Kafkaslarda öğretmenlik yapmıştır. 1920 yılında Bakü'de toplanan Doğu Halkları Kurultayına katılmış 1921 yılında Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi'nde öğrenime başlamıştır.

1930'lu yılların başlarında Dünya Ekonomik Krizi'nin gündemde olduğu bir dönemde, Kadrocu düşüncüyü temsil eden Şevket Süreyya ile Ağaoğlu Ahmet arasında doğan polemik, uzun bir süre gündemde kalmış, başta Cumhuriyet gazetesi olmak üzere basın dünyasını oldukça meşgul etmiştir. Demokrasi, otoriter sistem, liberalizm ve devletçilik merkezli bu polemik, Ağaoğlu Ahmet'in Şevket Süreyya'nın İnkılap ve Kadro isimli eseriyle ilgili yapmış olduğu eleştiriler ve Şevket Süreyya'nın bu eleştirilere verdiği cevapları kapsamaktadır.

Bu çalışmada, Türk düşün dünyasının iki önemli ismi olan Ağaoğlu Ahmet ile Şevket Süreyya Aydemir arasındaki polemik, *Kadro Dergisi* ile *Cumhuriyet* gazetesinin yanı sıra, *Devlet ve Fert* ile *İnkılap ve Kadro* adlı eserlerin yardımıyla ortaya analiz edilecek ve 1930'lu yıllarda Türk düşün hayatını meşgul eden bir polemik hakkında değerlendirmeler yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Ağaoğlu, Demokrasi, Devlet ve Fert, Devletçilik, İnkılâp ve Kadro, Kadro, Liberalizm, Otoriter Sisteme, Şevket Süreyya Aydemir.